

Dövrünün parlaq siması:

ziyalı, diplomat, ictimai xadim, sözün məsuliyyətini daşıyan jurnalist

İllər, qərinalər, hətta əsrlər keçsə belə, xalqın maariflənməsində, özünüdərkində xidmətləri olan ziyalıların millət, Vətən naminə gördükləri işlər heç vaxt unudulmur, zaman-zaman xatırlanır. Xeyirxahlıq, humanistlik, insanpərvərlik kimi nəcib keyfiyyətlərə sahib olan, fitri istedadı, dərin biliyi, qeyri-adi qabiliyyəti, əməksevərliyi ilə hörmət və ehtiram qazanan Bağır Seyidzadə də böyük ziyalı, söz adamı, təşkilatçı və dövlət xadimi kimi müasir tariximizə iz salan, Azərbaycan ictimai-siyasi fikir tarixində əvəzsiz yeri olan görkəmli şəxsiyyətdir. Elmin işığında xalqı maarifləndirən, hər addımında mərdlik, cəsarət sezişən, hər cümləsində hikmət çağlayan Bağır Seyidzadə XX əsrin çətin və mürəkkəb dövründə Azərbaycan ziyalılığının əsl mənasını təcəssüm etdirərək qələmi, sözü ilə haqqın, ədalətin müdafiəsində dayanmışdı. Onun həyatı ideallara sadiqliyin, dövlətçiliyə sədaqətin, millət, xalq naminə fədakarlığın nümunəsi idi. Görkəmli dövlət xadimi ötən əsrin əvvəllərində jurnalistikanın təşəkkülü, dövlət səviyyəsində təşkili, tərcüməçilik məktəbinin formalaşması və dövlət informasiya sisteminin institusional quruculuğunda yaxından iştirak etmişdir. İrəvandan Tiflisə, Təbrizə, Bakıya, Moskvaya və yenidən Bakıya uzanan zəngin və məsuliyyətli həyat yolunda mədəniyyətə, maarifə və milli özünüdərkə xidmət onun əsas vəzifəsi olmuşdur. Sözlün gücünə inanan müdrik ziyalı həyatını maarifçiliyə, cəmiyyətin tərəqqisinə həsr etmişdi.

rist Qalua", Pestalotsinin "Seçilmiş pədaqoji görüşlər" kitabları B.Seyidzadənin özündən sonra qoyub getdiyi dəyərli tərcümələrdir.

Bağır müəllim 1963-cü ildən 1968-ci ilədək "Azərinform"un (indiki AZƏRTAC) sədr müavini vəzifəsində çalışır, böyük həvəslə jurnalist və tərcüməçilik fəaliyyətini davam etdirirdi. Ömrünün sonuna qədər burada informasiya siyasətinin təşkili və xəbərlərin yayımı sahəsində səmərəli fəaliyyət göstərirdi. Onun rəhbərliyi ilə milli informasiya siyasəti sistemləşdirilir, dövlət xəbərlərinin yayımı sahəsində vahid metodologiya formalaşırdı. "Azərinform"un direktor müavini işlədiyi dövrdə beynəlxalq informasiya məkanında dövlət mövqeyinin peşəkar səviyyədə, rəsmi şəkildə təqdiminə nail olur. Dilrə xanım bu barədə xatirələrində yazır: "Atam agentlikdəki işindən, sözlün əsl mənasında, zövq alırdı. Səhərə yaxın, saat 4-5-də evə qayıdanda daxilən işıq saçırdı. Gecələr ona zəng edən, daim nə isə soruşan cavanlar çox xoşuna gəlirdi. Sübh tezdən ona edilən zənglərə görə mən narahatlıq keçirərdim, o isə deyərdi ki, bu zənglər çox mühüm məsələlərə bağlıdır. Onu da deyim ki, həmin dövrün bir çox görkəmli jurnalistləri - İsrəfil Nəzərov, Xasay Vəzirov, Nəsir İmanquliyev atamla bir yerdə "Gənc işçi" qəzetində ilk addımlarını atmış, uzun illər birgə işləmiş, məslək dostu olmuş və sıx əməkdaşlıq etmişdilər. Cəmil Əlibəyov həmişə deyirdi ki, Bağır Seyidzadə mənim müəllimimdir. Vəzifə onun üçün önəmli deyildi. Hara göndəridildilər, orada vicdanla işləyirdi. Atam Vətəninə, məşğul olduğu işi, doğma jurnalistikanı çox sevirdi". Ömrünün son illərini operativ siyasi materialların tərcüməsinə həsr etmiş Bağır Seyidzadə AZƏRTAC-ın tərcüməçilik məktəbinin formalaşmasında müstəsna rol oynamışdır.

Zəngin həyat yolu və çoxşaxəli fəaliyyətinə görə Bağır Seyidzadə bir sıra dövlət mükafatlarına, o cümlədən "Qırmızı Əmək Bayrağı", "Şərəf nişanı" ordenlərinə və digər medallara layiq görülmüşdü. O, həm maarifçi ziyalı, həm diplomat, həm də sözün məsuliyyətini dərk edən jurnalist idi. Dövrünün parlaq simalarından biri, zamanın çağırışlarına adekvat cavab verən, peşəkar, vicdanlı və yüksək mənəvi keyfiyyətlərə malik bir şəxsiyyət kimi tanınmışdır. Sovet dönməsinin mürəkkəb siyasi və ideoloji mühitində çalışsa da, milli düşüncəni və xalqın mənəvi dəyərlərini qorumağa, yaşatmağa və təbliğ etməyə çalışmışdır. Diplomatik fəaliyyəti zamanı Cənubi Azərbaycan türklərinin haqlı mübarizəsinə göstərdiyi mənəvi dəstək, milli tərcüməçilik irsinin inkişafına verdiyi töhfələr və dövlət informasiya orqanlarında apardığı quruculuq ilə Azərbaycan tarixində əbədi iz qoymuşdur.

Jurnalistika sahəsində qələmi, dövlət xidmətində prinsipial mövqeyi, tərcüməçilikdə isə səlist dil və üslubu ilə seçilən Bağır Seyidzadənin müasir Azərbaycan mədəniyyətinin inkişafında əvəzsiz xidmətləri var. Onun adı mətbuatın intibahı, nəşriyyat işinin mərkəzləşdirilməsi, milli kinonun təşkili və informasiya agentliklərinin dövlət siyasətinə uyğun inkişaf etdirilməsi ilə bağlı islahatlarla birgə çəkilir. Təbiətən sadə, özü haqqında danışmağı sevməyən, əldə etdiyi nailiyyətlərlə öyünməyən təvazökar insan, mehriban ailə başçısı Bağır Seyidzadə 56 illik qısa həyat yoluna jurnalist, diplomat, ictimai xadim və tərcüməçi ömrünü şərəflə sığışdırdı.

Mehparə ƏLİYeva,
"Respublika".

Maarifçi və ictimai xadim Bağır Mirqasım oğlu Seyidzadə 9 avqust 1912-ci ildə qədim İrəvan mahalında dünyaya göz açmışdır. Kiçik yaşlarından həyatın çətin sınaqları ilə üz-üzə qalmış, atası İrəvanda millətlərarası münasibətlərin kəskinləşdiyi 1918-ci ildə daşnakların törətdikləri qanlı hadisələr səbəbindən ailəsini Tiflisə köçürməli olmuşdu. Lakin Tiflis həyatı da Seyidzadələrə rahatlıq gətirmir, Xədicə xanımın vəfatı ailənin düzenini pozur. Anası dünyasını dəyişəndə Bağırın 12 yaşı var idi, "Əncümən" məktəbində oxuyurdu. Oğlunun dərin sarsıntı keçirdiyini görən Mirqasım kişi Tiflisdən Bakıya köçməyə qərar verir. 1925-ci ildə Bağır Bakıda Hacı Zeynalabdin Tağıyevin toxuculuq fabrikinde iş düzəlir, həm də fəhlə məktəbində oxuyur. Bir müddət sonra "Kəndli" qəzetində korrektor kimi işə başlayır və eyni zamanda Azərbaycan Sənaye İnstitutunda (indiki Azərbaycan Dövlət Neft və Sənaye Universiteti) təhsil alır. Neft texnologiyaları fakültəsini müvəffəqiyyətlə bitirərək mühəndis ixtisasına yiyələnir. 1930-cu illərin əvvəllərindən etibarən jurnalistika sahəsində peşəkar fəaliyyətə başlayaraq "Gənc işçi" qəzetində tərcüməçi işləyir, sonra məsul katib və redaktor vəzifələrində yüksəlir. Onun redaktorluğu dövründə qəzet daha geniş oxucu auditoriyası qazanır və gənclərin ideoloji tərbiyəsində mühüm vasitəyə çevrilir. Bağır müəllim hər şeydən əvvəl bir jurnalist kimi informasiyanın geniş kütləyə çatdırılması, cəmiyyətin maariflənməsi, ictimai fikrin formalaşması və milli-mədəni dəyərlərin qorunub saxlanması istiqamətində çoxşaxəli fəaliyyət göstərir. Onun qələmindən çıxan yazılar tərbiyəvi və maarifləndirici əhəmiyyət kəsb edirdi. Dilrə xanım atası ilə bağlı xatirələrində qeyd edir ki, o vaxt belə bir qayda vardı - kim qəzetə rəhbərlik edərdisə, sonra respublika komsomolu Mərkəzi Komitəsinin ideologiya üzrə katibi seçilirdi. Beləliklə, Bağır Seyidzadə respublika komsomolu Mərkəzi Komitəsinin ideologiya üzrə katibi seçilir və 1941-ci ildə görkəmli ictimai, siyasi və dövlət xadimi Əziz Əliyevin başçılıq etdiyi azərbaycanlılardan ibarət böyük bir qrupla İrana gedir. Bağır Seyidzadənin davranışı, dərin biliyə, geniş dünyagörüşünə sahib olması Əziz Əliyevin diqqətini çəkir və Bakıya qayıtdıqdan sonra onu İranda işləmək üçün diplomat kimi hazırlanması məqsədilə Moskvaya - SSRİ Xarici İşlər Nazirliyindəki Ali Diplomatıya Məktəbinə kursa yollayır. Kursu fərqlənmə diplomu ilə bitirən Bağır Seyidzadə fars dilini mükəmməl bilən diplomat kimi 1944-cü ildə İrana göndərilir, bir müddət Makuda, sonra isə Təbrizdə vitse-konsul, konsul kimi fəaliyyət gös-

tərir. Cənubi Azərbaycanda milli özünüdərkini gücləndiyi illərdə Seyidzadə bölgədə Sovet diplomatiyasının mövqələrinin qorunmasında və azərbaycanlı əhalinin maraqlarının müdafiəsində əhəmiyyətli rol oynayır. Yazıçı Qılman İlkin həmin dövrü belə xatırlayırdı: "Biz Təbrizdə Mirzə İbrahimovun rəhbərliyi altında ərəb əlifbası ilə "Vətən yolunda" qəzetini nəşr edirdik. Bağır Seyidzadə isə oraya diplomatik işə göndərilmişdi. Biz tez-tez görüşürdük. Ya biz onun yanına gedir, ya da o özü Təbrizdə bizə baş çəkirdi. Öz işindən maraqla danışırdı. Cənubi Azərbaycanda Milli Hökumətin qurulmasında onun böyük xidməti vardı. Hətta Milli Hökumət onu "21 Azər" medalına da layiq görmüşdü".

İrandan diplomatik ezamiyyətdən qayıtdıqdan sonra 1949-cu ildə Bağır Seyidzadə kinematoqrafiya naziri təyin olunur və 1952-ci ilə qədər bu vəzifədə çalışır. Onun bu sahəyə rəhbərliyi dövründə milli kinonun ideoloji və texniki əsasları təkmilləşdirilir, kino sənayesində sistemli struktur yaradılır, sənədli filmlərin çəkilişi və texniki bazanın gücləndirilməsi istiqamətində vacib tədbirlər görülür. O illərdə Bakı Kinostudiyasında "Bakının işıqları" bədii filmi, "Böyük yol", "Hədiyyə xalçası", "Quba bağlarında", "Tərtərçay vadisində", "Mingəçevir", "Sovet Naxçıvanı", "Gədəbəyin sərvəti", "Abşeronun ocaqları", "Səhər nəğməsi", "Sovet Azərbaycanı", "Azərbaycanın müalicə ocaqları", "Elmlə dostluq şəraitində", "Arazın sahillərində", "Gözlərinizi qoruyun", "Xəzər neftçiləri haqqında dastan" və müxtəlif mövzularda sənədli və elmi-kütləvi filmlər çəkilir. 1951-ci ildə Kann Beynəlxalq Kinofestivalında "Sovet Azərbaycanı" sənədli filmi Azərbaycanın kino tarixində ilk dəfə olaraq xüsusi mükafata layiq görülür. "Xəzər neftçiləri haqqında dastan" və "Dənizi fəth edənlər" sənədli-bədii filmlərinə görə yaradıcı qrupun bir neçə üzvünə o dövrün ən yüksək mükafatı olan Lenin mükafatı verilir. Həmçinin, I Moskva kinofestivalında "Dənizi fəth edənlər" filmi gümüş medalla mükafatlandırılır.

1953-cü ildə Radioinformasiya baş idarəsində müavin vəzifəsinə irəli çəkilən Bağır Seyidzadəyə Mərkəzi Komitə Poliqrafiya və Nəşriyyat İdarəsini yaratmağı tapşırır. Ona həvalə olunan bu işi də yüksək səviyyədə yerinə yetirən B.Seyidzadənin idarəyə rəhbərlik etdiyi vaxtlarda ölkədə nəşriyyat işinin mərkəzləşdirilməsi və bu sahədə dövlət səviyyəsində yeni idarəetmə mexanizmlərinin qurulması sürətlənir. 1958-ci ildə Poliqrafiya və Nəşriyyat İdarəsi Azərbaycan Mədəniyyət Nazirli-

yinin tabeliyinə verilir və Bağır Seyidzadə nazir müavini təyin olunur. Bütün bunlar isə təbii ki, doğmaları, dostları sevindirirdi qədər, onun uğurlarını gözü götürməyənləri məyus edirdi. Hər zaman işinə böyük məsuliyyətlə yanaşan, gecə-gündüz demədən çalışan, bütün çətinlikləri ağılı, istedadı, qabiliyyəti sayəsində dəf edən, gərgin əməyi sayəsində bir addım öndə olan, dövlətə sədaqətlə xidmət edən Bağır Seyidzadəni gözədən salmağa, fəaliyyətinə mane olmağa çalışanlar olur və müəyyən formada buna nail olurlar. Xalq yazıçısı Qılman İlkinin xatirələrindən: "Mədəniyyət sahəsindəki böyük xidmətlərinə görə 1967-ci ildə Bağır Seyidzadəyə "Əməkdar mədəniyyət işçisi" fəxri adı verilmişdi. Bu sahədəki xidmətlərinə, xeyirxah olmasına baxmayaraq, həsəd aparənları və bədxahları vardı. Hamı bilirdi ki, onun bir dəqiqə də olsun boş vaxtı yoxdur, yarımçıq işlərini bitirmək üçün işdən sonra qalır. Gecələr isə yuxunu israfçılıq sayaraq bədii tərcümə ilə məşğul olur, ailəsinin heç bir şeydə korluq çəkməsinə imkan vermirdi. Bu da həmkarlarında paxıllıq hissi doğururdu, onlar nəyin bahasına olursa-olsun bu firavanlığa zərbə vurmağa çalışırdılar. Nail oldular da. Onu işdən azad etdilər. İşdən azad edilməsi haqqında əmr gülənc səslənirdi. Orada yazılmışdı: tərcümələrinə və böyük məbləğdə qonoralar aldığı üçün vəzifəsindən azad edilsin. Sonralar bundan xəbər tutan MK-nin birinci katibi deyəcək ki, onu işdən əbəş yerə çıxarmışlar. Bu, tarixdə görünməmiş bir əmr idi!".

Bağır Seyidzadə bədii tərcümə sahəsində də yüksək qabiliyyəti, məharəti ilə seçilirdi. O, fransız, rus və fars dillərini mükəmməl bildiyi üçün dünya ədəbiyyatından bir sıra əsərləri Azərbaycan dilinə çevirmiş, bu sahədə klassik tərcümə məktəbinin əsasını qoyanlardan biri olmuşdur. Ana dilinin gözəlliyindən, zənginliyindən geniş istifadə etdiyindən onun tərcümələri dil, üslub və bədii ifadə baxımından mükəmməl idi. Dilrə Seyidzadə yazır: "Həyatda qarşılaşdığı bütün çətinlikləri dəf etməkdə atama daim yazmaqla, redaktə və tərcümə işi ilə məşğul olması kömək edirdi. O, mükəmməl tərcüməçi idi. Mərhum Qurviç deyirdi ki, o, tərcüməçi deyil, pulemyotçudur. Çünki həmişə sinxron tərcümə edirdi. Əsas dili Azərbaycan dili idi, çünki ibtidai təhsilini Azərbaycan dilində almışdı. Sonra institutda rus dilində oxumuşdu. Amma rus dilindən Azərbaycan dilinə tərcümə edirdi. O çoxlu xarici dil, o cümlədən fransız dilini bilirdi. O, "Görkəmli insanların həyatı" silsiləsindən bir sıra əsərlər tərcümə etmişdi". Bu silsilədən Azərbaycan dilinə tərcümə etdiyi N.Muravyovanın "V.Hüqo", Leopold İnfildin "Eva-